12e JAARGANG | No. 25 | 18 MAART '32

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS AREMDS PSALM 103:5

Onder redactie van Ds K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Ds K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Ds C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Ds A. Ringnalda, Soerabaia; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr. C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De Volkenbond. V. (Slot.) — Uit de Schrift: Volbracht. (Joh. 19 : 30b.) — Kerkelijk Leven: Verbond en verstooting. — Lit. en Kunst: W. v. d. Akker, De eer van de Vlag. — Pop. Wet. Schetsen: Het kruis van den Heiland. X. (Slot.) — Uit het Pol. en Soc. Leven: Zorg voor de werkloose arbeiders. III. Een belangrijk adres. — Vakwetenschap en Praktijk: Onze tijdrekening. IV. — Opvoeding en Onderwijs: Propaganda. — Stemmen uit onze Kerken: „Die verderfelijke leer". — Persschouw. — Boekbespreking. — Correspondentie. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

De Volkenbond.

V. (Slot.)

In de internationale politiek bestaat eene spanning, die telkens weer tot uiting komt.

Aan de eene zijde werkt het beginsel-complex, dat ook in het préambule, het voorwoord van het Volkenbondsverdrag is tot uitdrukking gebracht, en dat mede met den Volkenbond wordt nagestreefd. De gedachte der s o l i d a r i t e i t, die doet zoeken naar middelen om de samenwerking tusschen de volken te bevorderen, om de internationale betrekkingen ongestoord te doen onderhouden. De zucht naar g e r e c h t i g h e i d in het volkerenleven, die erkenning vraagt voor den grondslag van rechtvaardigheid in dat onderling verkeer, voor het richtsnoer van het recht bij den omgang tusschen die volken; die ook om recht vraagt bij botsingen. De begeerte naar v r e d e, eisch van solidariteit, vrucht van gerechtigheid, gewaarborgd door eerbiediging van alle verplichtingen, in het internationale recht voorgeschreven en door vrijwillige verdragen aanvaard.

Aan de andere zijde treft men het statuut van Europa, den feitelijken toestand, zooals die in de vredesverdragen is neergelegd en geldigheid heeft. Daar stuit men op een vaststelling der grenzen van allerlei staten, vaak in strijd met historische tradities, bron van allerlei diepgewortelde conflicten. Daar is vastgesteld de ontwapening door overwonnenen, voorgesteld als voorwaarde voor, maar tevens als begin van overeenkomstige vermindering van bewapening bij de overigen, maar tot dusverre niet gevolgd door realiseering dier gedachte. Daar drukken financieele verplichtingen, die het leven van overwonnenen en overwinnaars beide fnuiken, en een ontwikkeling van dat leven onmogelijk doen schijnen. Daar verhinderen allerlei politieke verplichtingen om eene politiek te voeren, zooals die als vrucht van tradities en als eisch van het heden als noodzakelijk wordt gevoeld (denk aan het verbod van aansluiting van Oostenrijk aan Duitschland). De oplegging van dit statuut is mogelijk geworden door den afloop van den wereldoorlog. Het is opgelegd; het is (behoudens eene enkele uitzondering, als de vaststelling der Duitsche westgrenzen in het Locarno-verdrag) niet vrijwillig aanvaard, en het wordt door de overwonnen staten in menigerlei opzicht beschouwd als in strijd met de gerechtigheid (denk b.v. aan den z.g. Poolschen corridor, denk b.v. aan de grenzen van Hongarije).

Wie dat alles bedenkt, erkent onmiddellijk, dat de Volkenbond niet is ontstaan in een ideale wereld, dat hij werkt onder uiterst moeilijke omstandigheden.

Zou men hem met recht kunnen noemen, of van hem willen maken een instrument tot bevestiging van de suprematie der overwinnaars in den wereldoorlog: het zou zijn noodlot wezen, en zijn lot bezegelen.

Maar niet minder noodlottig zou het zijn, zoo hij werd een middel in de handen van hen, die de regelingen der vredesverdragen ongedaan willen maken.

Neem in dit licht de spanning waar, waarin en waaronder de huidige conferentie over de beperking der bewapeningen gehouden wordt.

De stelling der overwonnen centrale mogendheden is, dat hun ontwapening van meet af is voorgesteld als een middel om algeheele ontwapening (zoo heet in Volkenbondstaal de bewapeningsbeperking) mogelijk te maken. Meent men, zoo heet het van dien kant, dat ontwapening tot voorwaarde heeft „veiligheid", welnu, is die veiligheid dan alleen voor sommige staten noodig? Of hebben allen recht op gelijke veiligheid? — Daartegenover toonen de overwinnaars in den wereldoorlog, tenminste een aantal hunner, zich nog geenszins onvoorwaardelijk bereid om afstand te doen van de meerdere veiligheid, die zij door het huidige verschil van bewapening meenen te bereiken; een deel van hun voorstellen beoogt blijkbaar niet anders, dan om onder dekking van een Volkenbondsmacht eigen bewapening grootendeels te handhaven.

Zal het mogelijk zijn door wederzijdsche tegemoetkoming deze twee theses te verzoenen? Zal Duitschland zich voorshands tevreden stellen met de mate van ontwapening, die Frankrijk meent te kunnen aanvaarden? Zal Frankrijk toestemmen in zóódanige bewapeningsbeperking, dat Duitschland niet zal volhouden, dat de aan dat land gedane beloften onvervuld blijven?

Men gevoelt het: dat vraagstuk is niet maar het doortrekken van de rechte lijn der bewapeningsbeperking, die 't V. B.-verdrag in uitzicht stelt. Dat ware wat ons, Nederlanders betreft, verreweg het meest verkieselijk en het meest eenvoudig. Maar het vraagstuk grijpt diep in de historisch geworden verhoudingen en toestanden. Verhoudingen en toestanden, die niet bestemd zijn om eeuwen lang onveranderd te blijven, maar waarvan ook niet te verwachten is, dat zij in een luttel aantal jaren op zij gezet zullen worden.

Spanning brengt alom het voortbestaan van de regeling der vredesverdragen.

Spanning brengt ook telkens weer de handhaving van die regelingen, op allerlei terrein. Als een enkele greep wordt hier maar herinnerd aan de klachten over onrechtvaardige behandeling der Duitsche minderheden in Poolsch-Silezië, aan schending van de rechten van Hongaarsche grondbezitters op Roemeensch gebied, aan de aanhouding van eene wapenzending op de Hongaarsche grens, aan de Duitsch-Oostenrijksche tolunie. Altemaal quaesties, in de praktijk van het Volkenbondsbestaan naar voren gekomen, en evenzoovele getuigenissen van en aanduidingen voor spanning en botsing.

Zien wij nu, bij ons nuchter oordeel over den Volkenbond, wel eerlijk en voldoende dit onmiskenbaar groote en gelukkige feit: dat in den Volkenbond al die vragen besproken kunnen worden? Daar is een tribune, een forum, voor behandeling dier netelige punten aangewezen. Moesten vroeger de oplossingen gezocht worden in de geheime diplomatieke onderhandelingen, die maar al te veel aanleiding gaven tot praktijken, welke ongecontroleerd bleven, en alle staten, heel de wereld soms, stelden voor een fait-accompli, op welks ontwikkeling zij geen invloed konden oefenen, maar welks gevolgen heel het wereldleven konden beroeren, — thans is dat uitgesloten. Wat vroeger hoogst zelden en zuiver incidenteel voorkwam, is nu gemaakt tot een realiteit, tot eene erkende instelling in het staatkundig leven: al die quaesties kunnen, moeten in een speciaal daartoe bestemd orgaan worden besproken. Besproken en behandeld in tegenwoordigheid van en met vertegenwoordigers van staten, die buiten de eigenlijke vragen staan, en die, klein en groot, gerechtigd zijn daarbij hun invloed te doen gelden als leden der internationale gemeenschap. Besproken in een sfeer, die aan het behoud van den vrede, aan het doen overwegen van de solidariteitsgedachte in de statengemeenschap, aan het laten doorwerken der gerechtigheidseischen bevorderlijk is. Eene behandeling, die meermalen ontspanning bracht, zooal niet door de directe en radicale oplossing der vragen, dan toch reeds door de bespreking alleen.

* * *

Die spanning tusschen het beginsel, dat ook in den Volkenbond is neergelegd en wordt nagestreefd, en de werkelijkheid rondom ons, is niets anders dan de tegenstelling, welke heel de wereldgeschiedenis beheerscht: de menschheid behoort bijeen, en zij ligt uiteen.

Zij behoort bijeen. Hare schepping uit eenen bloede wijst er reeds op. De machtige vooruitgang in wetenschap, in kunst, in techniek niet het minst, heeft dien samenhang in de laatste tientallen jaren nog eens scherper geaccentueerd. De rechtsontwikkeling vraagt onloochenbaar om de erkenning en waardeering dier eenheid als van een te waardeeren goed.

Zij ligt uiteen. Een felle, steeds verscherpte economische kamp bevordert de tweespalt. De tegenstelling van belangen en aspiraties, en de daarover gevoerde strijd mindert niet. De verschillen in volkskarakter en in geheel het cultuurcomplex tusschen de volken doen, door onze zonde, den rijkdom der waarde van het nationale omslaan in oorzaak voor internationale conflicten.

De Christen doorziet die ellende bij het licht van het Woord Gods.

Die Heilige Schrift doet ons in onzen zondeval zien den oorsprong van die gebrokenheid van het menschelijk geslacht; zij teekent ons in de weder oprichting aller dingen Goddank ook haar te verwachten einde.

Thans, in het heden, werken van dag tot dag, overal waar naar Gods bestel het contact plaats heeft tusschen volken en staten, twee krachten. Eenerzijds de zucht naar zelfbehoud, de vrees voor onrecht, het streven naar veiligheid, de concurrentie, het wantrouwen, de afgunst, wrok en haat.

Anderzijds de geest van samenwerking, de eisch der gemeenschap, de vraag naar verzoening, de drang der solidariteit, de erkenning van hooger recht, de onderwerping aan dat recht.

Voor den internationalen geest, voor het internationale leven, is in den Volkenbond een orgaan geschapen, dat de kracht van het bijeenhouden versterkt, de gevolgen van het uiteenliggen verzwakt. Hij spreekt met nadruk tot aller consciëntie, dat voor alle volken alleen heil is te wachten in samenwerking, in verzoening, in solidariteit.

Zoo dien Volkenbond ziende, erkennen wij in hem een der middelen, waardoor Gods gemeene gratie op het terrein van het leven der volken onderling de doorwerking der zonde kan helpen stuiten, en een leven in gemeenschap mogelijk maken en bevorderen.

En zoo hem ziende, gevoelen wij ons verplicht, hem met al zijn gebreken, en met al zijn zondige medewerkers, in ons gebed ook voor den troon der genade te brengen, opdat het onzen God, zonder Wiens zegen ook hier noch ons, noch de wereld iets gedijen zal, moge behagen hem te zegenen en tot een zegen te stellen.

H. BIJLEVELD.

UIT DE SCHRIFT

Volbracht.

Goede Vrijdag.

Het is volbracht
Joh. 19 : 30b.

De overdenking van het lijden van onzen Heiland loopt alweer ten einde.

De lijdensweken, met heur prediking zoo gaarne gehoord en door zoovelen met bijzondere aandacht en zegen beluisterd, behooren weldra weder tot 't verleden.

Wij overpeinzen het „V o l b r a c h t", waarna Jezus gaf den geest.

Het klinkt als een zegeroep over Golgotha's heuveltop.

Volbracht is het lijden van Jezus.
Zijn smarten zijn ten einde.
Zijn leed, het is voldragen.

Nog enkele oogenblikken, en Jezus' ziel, zóó fel gefolterd, gaat naar God, Zijn Vader, en naar de ruste van het Paradijs, zoo pas den moordenaar toegezegd.

Nog enkele oogenblikken, en Jezus' lichaam, zoo bang onteerd, zoo fel verscheurd, wordt door vriendenhand met eere in 't graf gelegd, waar het zal wachten tot de morgen der verrijzenis aan zal lichten over Jozef's hof, als Engelenhand de groeve Hem zal ontsluiten, opdat de Koning der eere opsta.

Was het dien blijden roep niet waard, zúlk een leven, zúlk een lijden te mogen eindigen, en dat zóó, zooals Hij het even later deed, Zijn ziel bevelend in Zijns Vaders handen!

O, dat ook wij eenmaal, wij dan door 't geloof in Christus en door Zijne kracht, het einde onzer smarten voelen naderen als een blij volbracht van onzen weg, dwars door dit tranendal naar het land der eeuwige vreugd.

Dat in onze ziel iets leeft aan het einde van de baan, van 't geen ook Paulus juichen deed door 't geloof in 't heil zijns Heeren: de strijd volstreden, de loop voleindigd, voorts mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, uit Jezus' hand.

De loop voleindigd, zegt de Apostel.
Deze was hem afgebakend, als een loophaan!
En zóó was het ook voor Jezus op Zijn smartenweg.

Hij heeft niet maar geleden, bang en zwaar, en stil verbeidend, wat er nog mocht komen, of menschen Hem zouden aandoen, tot Hij 't einde voelde naderen.

Maar, Hij heeft 't al gedragen van te voren weetend, wat Hem wachtte, wat Gods hand te voren had bepaald.

Hij kende, als Zoon van God, des Vaders Raad van eeuwigheid.

Hij kende, als Zoon des Menschen, heel Zijn lijdensweg uit het profetische Woord van God, waarin het leven en het lijden van Messias stond geteekend.

Jezus leefde en léèd ook bij de Heilige Schrift. Hij wil met het „Volbracht" ook de Christus der Schriften zijn. Zijn geloof in 't Woord van God wordt hier door Hem beleden.

O, welk een troost heeft daarin voor Jezus gelegen op Zijn bangen weg, in heel Zijn bitter lijden, te wéten: geen menschelijke willekeur of boosheid van satan drukt Mijn ziel ter neer. Maar, Ik heb te dragen, wat geschreven staat in het Boek van Mijn God.

Al wat Gods Raad en Hand tevoren had bepaald dat geschieden moest, tot zaligheid en heerlijkheid der zijnen.

Immers, straks gaf Hij het getuigenis: móést de Christus niet deze dingen lijden, en alzoo in Zijn heerlijkheid ingaan!

O! Dat ook wij, als Jezus, leven, en moet het, dat wij dan, als Jezus, lijden, bij het licht van het woord van God! Sterk door 't geloof in 's Vaders wil en raad, met wijsheid en met liefde bepaald, vast houdende, niets kan ons van Zijn liefde scheiden. Wij dan, door de hand te leggen op Zijn volbracht voor ons, op het woord des N. Testaments van Jezus Christus onzen Heere. Ziet! Dàt houdt staande in den zwaarsten druk.

Dat doet 't hoofd omhoog houden in het bangst verdriet.

Volbracht 't lijden van den Heiland.
Volbracht 't lijden naar 't wóórd der profetie.
Volbracht ten derde wat op Messias komen móést als het Lam, den Borg der Zijnen.
Volbracht hét offer, waarop toch alle offers zagen, èn, dat de zonde zou verzoenen, en het heil verwerven zou.

Hier was het reine menschenbloed dat vloeide voor des menschen overtreden, en dat de schuld bedekte voor Gods heilig oog.

Priesterlijk roept Jezus het „Volbracht!" ,als Hij zich zelven Gode heeft gegeven, in onze plaats.
Zijn offer was volmaakt!
God heeft het aangenomen!
Nu reeds werd het openbaar.
't Werd weer licht op Golgotha's heuveltop, na drie uren zwarte duisternis. 't Bleek ook weer licht geworden in Jezus' ziel. 't „Vader" welt weer uit Zijn hart, na het zoo bange „Mijn God, Mijn God!"

In blijde zielsverrukking roept Jezus, vóór Hij Zijn geest beveelt in 's Vaders handen: het is volbracht.

O! Dat bloed te zien, dat heilige bloed, gesprenkeld in 't doopwater over onze kleinen; uitgegoten in den beker aan 't Heilige Avondmaal voor ons, dàt doet ons juichen: Jezus! Uw verzoenend sterven, blijft het rustpunt van ons hart.

Ja! Het offer volbracht!

En nu: vervuld des Vaders Raad.

Geen priester zal meer staan in eenig heiligdom, bij eenig altaar Gods.

Geen offer zal immer meer gebracht in 's Heeren Kerk.

Geen bloed der verzoening ooit meer vloeien. Maar, wéérklinken zal in de Gemeente van Jezus: „gedenkt en gelooft, dat 't dierbaar lichaam van Christus gebroken is, en Zijn heilig bloed vergoten is, tot 'n volkomene verzoening van al onze zonden.

Met één offerande heeft Jezus volmaakt al degenen, die door Hem tot God gaan.
Het is volbracht.

Ja, dit volbracht is nu de inhoud van het Evangelie, dat onze ziele in den lijdenstijd bewondert vol aanbidding, en dat op Paschen in 't volle licht verschijnt.

't Evangelie van Jezus Christus, onzen Borg!
O! Wat is 't gemakkelijk, om zalig te worden.
Het is volbracht, voor ons.

En toch! Wat is en blijft er moeilijker voor een natuurlijk mensch, dan te rusten in 't werk van een ander. Moeilijker, dan te erkènnen, zèlf niets te kunnen, en niets te vermogen. Dan te zijn: arm en naakt en blind, en tot Hem te gaan, Die armen rijk wil maken.

Immers, dàt vraagt zelfverloochening, zelfvernietiging.

Ja, dat is juist de ergernis aan het Kruis van Christus. Zelf den hemel veroveren, en God niet danken voor de zaligheid, en het Lam niet volgen in der eeuwigheid, zoo wil het de natuurlijke mensch.

Genade in ons hart moet het ons leeren om de genade ons bereid te waardeeren, en te rusten in 't volbracht van een Ander, van Jezus Christus.
Die het voor ons deed, aan het Kruis.
En dat is toch de overwinning, n.l. ons geloof in dien Ander. Christus, Die dood geweest is! Gestorven om onze zonde, opgestaan om onze gerechtigheid, ons in Zijn dood bereid.
Het is volbracht.
Dan wordt het ook:

't Heb Jezus lief! Hij heeft Gods recht voldaan.
Geen vloek der wet kan immer meer mij treffen,
Wij mogen 't hoofd vrijmoedig opwaarts heffen,
Zijn Middelaarsdood bracht ons verzoening aan.

't Heb Jezus lief! Hij zal mij door Zijn Raad
Geleiden tot den laatsten mijner dagen.
Dan wordt mijn ziel van alle zonde ontslagen,
Dan dank ik Hèm, ook voor 't geleden kwaad.

A. D.

KERKELIJK LEVEN

Verbond en verstooting.

In onzen alles en nog wat verpsychologiseerenden tijd hebben ketters grooten invloed. Want ketters hebben altijd wat vóór bij de misleide schare: zij redeneeren zoo echt „uit" het „hart". Ja zeker, zij redeneeren zoo vaak „uit" de „ervaring"; ze nemen daarom ook het „objectieve" òf tot iets puur subjectiefs, òf tot een realiteit, die zij slechts erkennen voor zoover zij er „subjectief" mee „werken kunnen", of er „licht over krijgen". Althans — zóó zijn de ketters van onzen tijd in doorsnee. Zelfs — als 't er op aankomt — de Zwitsers, die den aard en de kracht van het „spreken Gods" niet, op Calvijns voetspoor, omschrijven naar hetgeen den Openbaarder openbaart omtrent de openbaring, de Spreker spreekt over zijn spreken, doch naar de hóór-mogelijkheden van den mensch. Van dat „lieve", òf affreuse, subject. In elk geval: dat subject. De ketters van vroeger waren nog heel wat beter dan de hedendaagsche — behalve dan de enthusiasten, die b.v. uit de leer, dat het „gehoorde" (Gods Woord) en de „hoorder" moesten samen vloeien, concludeerden, dat de „waarheid" paradox was: een verzoening, een hoogere eenheid, van tegen-gestelde beweringen, — à la Barth, in 't eind althans. Immers, met uitzondering nu van die breede rij van mystiasten, enthusiasten, fanatici, spiritualisten, e.d., die de kerkhistorie aanwijst, hadden althans de vroegere ketters nog den „Mut zur Objektivität". Arius, Sabellius, Nestorius, de Scholastieken van de middeleeuwen — ze blijven in de methode van hun disputeeren nog gezegend boven de hedendaagsche Schrift-verdraaiers, omdat ZIJ tenminste nog „letter" tegenover letter stelden, „objectief" een „stelling" poneerden, zonder voor hun stellingen de „ervaring" te hulp te roepen, of voor hun stellingen den subjectieven gezichtshoek eerst op te zoeken. De hedendaagsche bevechters der overgeleverde waarheid evenwel, — onder welke er kunnen zijn, die om de minuut zweren bij „de vaderen", ondanks Christus' verbod —, ZIJ stellen „bevinding" tegenover „letter" — ze noemen dit soms „geest", och arme —, en ZIJ vragen — al of niet gereformeerd zich noemende — naar de „ervaring", gelijk men dan die objectiveert onder den subjectieven „gezichts"-hoek: — de zaak heeft nog een komischen kant ook.

* * *

Dit blijkt wel duidelijk, als men de tegenwoordige debatten volgt over het „Verbond". Het wordt bij de quasi-gereformeerden van allerlei slag haast onbehoorlijk, een preek op te bouwen uit de Verbondsgedachte. Laat staan: elke preek. Komen zij het woord „verbond" ergens tegen, dan spitsen zij de ooren: zou er niet een ketterij in aantocht zijn? De schare, door hun pers misleid, doet desgelijks. De dominee-van-die-schare, op zijn beurt, slachtoffer als hij is van de verwarring, die zijn „leiders" stichtten, wordt ook al schuw voor het woord „verbond". En keert het om en om, eer hij het, met de noodige restricties, te pas brengt. „Bijbrengt", zeggen ze in die kringen: niet geheel onjuist. Bij-brengen: ja zeker, dat is mechanisch genoeg. En het bewijst, dat de organische eenheid, waarin alles op zijn plaats staat, in hun betoog ontbreekt.

Toch zouden die quasi-gereformeerde, zichzelf als vertegenwoordigers van DE gereformeerdheid beschouwende dominees, als ze maar niet zoo door en door ethisch waren in de methode van hun denken, begrijpen, dat het woord „verbond" in élke prediking over God álle plaatsen heeft besproken. Dat het moet ontdaan worden van alle restricties. Ja, dat men niet eens „getrouw" den mensch het „oordeel" aan kan zeggen, als men niet uitgaat van het „verbond".

„Uitgaan" nu vàn het verbond is heel wat anders, dan langs omwegen, heel voorzichtig, zoo eens in de „toepassing", terwille van een fragment van de gemeente, welk fragment nu eenmaal zoo „ligt", ook nog eens wat „bijbrengen" van het verbond. Teneinde zoo àlle schaapjes zoet te houden.

* * *

Juist, omdat dikwijls beweerd wordt, dat een prediking, die de „verbondsgedachte" naar voren brengt, eigenlijk niet genoegzame kracht ontplooien kan in het „waarschuwen" van den zondaar, heeft het zijn nut, te doen zien, dat het eigenlijk precies andersom is: wie niet uitgaat van het verbond, kàn niet „getrouw" zijn in het „zeggen tot den godde-looze dat het hem kwalijk zal gaan".

* * *

Het ware te wenschen, dat alle subjectivisten en empiristen — ook, ja, vooral, onder de reeds aangeduide verdoolde gereformeerden — even openhartig en rondborstig voor hun psychologiseeren in de denkmethode uitkwamen, als de ethische hoogleeraar Kohnstamm dit doet in zijn „Schepper en Schepping"[1]), wanneer hij spreekt over „de hel". Eerlijk geeft hij als zijn meening te kennen, dat ten aanzien van dit vraagstuk, „de moderne psychotherapie"(!) ons „tot dieper Bijbelsch inzicht geleid heeft dan de theologie van Calvijn's dagen".

Men zou vragen, wat nu toch wel de psychotherapie te maken heeft met de leer der hel, zoolang men n.l. onder „de hel" verstaat, niet een (zielengenezend) nieuwmodisch[2]) „vagevuur", doch de plaats der vergelding voor wie buiten God heeft geleefd, buiten God is gestorven, en nu daarvan de gevolgen naar Gods recht ondergaat in een „staat", waarin voor alle „verandering", voor alle „wording" en „verwording", dus ook voor alle „therapie", absoluut de mogelijkheid ontbreekt?

Die vraag vindt haar beantwoording in de voor opgezette meening van dezen schrijver — juist de empiristen en evolutionisten lèven van voor oordeelen — dat hij het recht heeft, inzake het vraagstuk van eeuwige straf en vergelding — uit te gaan „van de zekerheid, die ik heb", om hem zelf het woord te geven. Welke zekerheid? Deze: „Jezus Christus houdt, wat Hij belooft".[3])

Wat hij belooft!

Ja maar, zal iemand tegenwerpen, ja, maar, zullen codices en teksten, patres en pausen, schriftgeleerden en formulieren van eenigheid tegenwerpen, heeft Jezus Christus niet meer gedaan dan beloven? Heeft Hij ook niet gedreigd?

De schrijver antwoordt: „belooft — of bedreigd, die beide zijn hier voor ons een"[4]).

Verbaast men zich er over, dat „belofte" en „bedreiging" zoo maar samensmelten, en dat nog wel bij iemand, die, als hij het waarheidsprobleem behandelt[5]), in „het edele spel der begripsontwikkeling en dialectiek" zoo goed thuis is, dat hij ons zelfs alle ezelsbruggetjes, waarmee de aristotelische logica van de scholastiek haar cursisten op weg hielp in de dialectiek, van buiten laat leeren?

Maar dan kent zoo iemand onzen tijd nog niet voldoende.

Want sinds onze hedendaagsche confessie-bestrijders tusschen het „Woord Gods" en àlle woord, dat onder de mènschen klinkt, een tegenstelling gemaakt hebben (ethischen en een fragment der Woord-en-Geest-scribenten gaan daarin hand aan hand) wordt „belofte" met „bedreiging" saamgesmolten, en heet elke „eschatologische" boodschap, die onder de wolken klinkt, een boodschap, die slechts „nu" en „onmiddellijk" een „absolute beslissing" vordert van den hoorder dier boodschap.[6])

Gevolg is, dat men met de grootste gerustheid „belofte" en „bedreiging" saam laat vloeien, en de bedreiging tevens ontdoet van haar kracht-van-profetie-voor-wat-NA-den-tijd-zal-wezen.

Een tweede gevolg is, dat men rustig schrijft: „Jezus Christus houdt, wat Hij belooft! Het leed en de pijn van den Satan, noch van eenig ander schepsel, zal niet duren in eeuwigheid."[7])

En wanneer ge dan, ietwat verbijsterd over het